

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

176. An fœmina quæ contraxit matrimonium cum impedimento dirimente,
si hoc postea sciat, teneatur reddere debitum in tempore, quo petit
dispensationem, si adsit periculum vitæ? Et cursissimè ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76405](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76405)

gem, qui tali dubio contraxit, nullo modo posse debitum petere, teneri tamen reddere alteri bona fide possidenti. Verum si uterque coniux mala fide contraxit, neutrum posse petere, nec reddere, docet Coninch de Sacram. disp. 34. dub. 10. num. 102. & alij *vbi supra*. Ratio est clara, quia neutri suffragatur possessio mala fide incepta. At si curiosus lector inquirat, quid dicendum in tali casu, si coniuges habeant rationes probabiles matrimonium valere, quamvis probabilis iudicet matrimonium non tenere? posse in tali casu reddere, & petere debitum, affirmat Sanchez de matrim. tom. 1. lib. 2. disp. 42. n. 8. Negat verò mordicus Merolla tom. 1. disp. 3. cap. 3. corollar. 12. difficult. 2. num. 168. Sed utraque opinio est probabilis.

7. Et tandem pro coronide huius resolutionis, quaeritur utrum dubitans de valore matrimonij à se bona fide contracti, quia dubitat de seruitute alterius, possit ac teneatur reddere debitum? Respondeo affirmatiuè cum Hurtado *tract. de matrim. disp. 10. diff. 9. num. 42. vbi sic ait*. Teneatur coniux debitum reddere, quamuis sit dubius de valore matrimonij, quia dubitat an contraxerit cum mancipio ignorata seruitute; quia ex vna parte non reddendo se exponit periculo iniustitiæ contra mancipium, & ex altera reddendo nullum patitur detrimentum, quo excusari possit à reddendo, quia ex eo quod accedat ad mancipium affectu maritali, ut teneatur accedere, non reualidat matrimonium præcedens, quia non accedit intendendo de nouo contrahere si fortè fuit nullum, quod erat necessarium ad reualidationem, sed tantum accedit ut soluat debitum si fortè debeat, ne se exponat periculo iniustitiæ. Ita Hurtado, & ante illum Sanchez de matrim. tom. 1. lib. 2. disp. 43. num. 8. & alij penes ipsum, quicquid asserat Nauarr. Angles & alij, quos refert Sanchez num. 2.

8. Non desinam etiam hic adnotare mirabilem opinionem Ioannis Salas in 1. 2. tract. 8. disp. unica, sect. 22. num. 218. vbi asserit coniugem qui bona fide contraxit, si postea non dubitet dubio suspensionis, sed potius opinetur matrimonium esse nullum, non solum posse reddere, sed etiam petere debitum; sed tu ne discedas à contraria sententia, quam tuetur Sanchez de matrim. tom. 1. lib. 2. disp. 44. quo ad petitionem debiti.

RESOL. CLXXV.

An qui bona fide contraxit, postea dubitans de valore matrimonij, & adhibita diligentia non constet veritas, possit adhuc non solum reddere, sed etiam petere debitum?

Et notatur, quod coniux non tenetur regulariter credere alteri asserenti etiam sub iuramento se non consensisse ab initio, vel aliud dirimens impedimentum subesse, atque adeo dubio deposito potest petere debitum?

Et quid, si adsint alie sufficientes circumstantiæ, & coniectura, &c. an tunc nec reddere, nec petere possit debitum? Ex p. 3. tr. 4. Ref. 294. alias 295.

Sup. hoc in Ref. præterita, & lege doctrinam alterius Ref. eius primæ not.

§. I. Negatiuam sententiam docet Rebellen par. 2. lib. 2. quest. 16. sect. 2. num. 11. Gutierrez de matrim. cap. 49. num. 28. & alij, quia canones absolute decernunt non esse petendum debitum cum dubio absque illa distinctione diligentia, antea, vel post adhibita; quæ etsi in tali dubio locum haberent, necessariò fuerat adhibenda, tanquam ad rem magis pertinens, quam distinctio de credulitate à Pontifice in canone adducta. Deinde vbi iura non distinguunt, nec nos distinguere debemus; hæc sententia est probabilis.

2. Sed magis probabilem contrariam sententiam tuerent Doctores, quos citat, & sequitur Sanchez tom. 1. lib. 2. disp. 41. num. 46. & 47. quibus ego addo Coninch de Sacram. disp. 34. dub. 10. conel. 4. n. 103. Filiuc. tom. 1. tract. 10. part. 2. cap. 9. num. 247. Valent. tom. 4. disp. 10. quest. 6. punct. 1. Reginalda in praxi tom. 2. lib. 3. cap. 39. num. 299. Et ratio est, quia possessor bonæ fidei, si dubitat rem esse alienam, & facto sufficienti examini e nequit dubium vincere, potest non tantum rem retinere, sed etiam illa vii ego coniux dubitans si præmiserit sufficientes exames, & adhuc dubius maneat, poterit uti matrimonio, & reddendo, & etiam petendo. Et hanc sententiam docet etiam nouissimè Villalobos in sum. tom. 1. tract. 10. conel. 2.

3. Notandum est tamen etiam hic, quod coniux non tenetur regulariter reddere alteri asserenti etiam sub iuramento, se vel non consensisse ab initio, vel aliud dirimens impedimentum subesse, adeo dubio deposito potest petere debitum. Ita Doctores citati, nisi adsint alie sufficientes circumstantiæ, & coniectura, ut asserentis probitas, &c. nam tunc nec reddere, nec petere potest.

RESOL. CLXXVI.

An femina, que contraxit matrimonium cum impedi- mento dirimente, si hoc postea sciat, teneatur reddere debitum in tempore, quo peti dispensationem, & adisti periculum vite?

Et quid, si uirque id sciat, curissime quaeritur? Et notatur, quod in casu prædicto, si ad Pontificem non pateat accessus ex inopia, vel ex alia iusta causa, potest Episcopus in dictis impedimentis dispensare? Ex part. 4. tr. 4. & Misc. Ref. 48.

§. 1. Casus hic frequenter in praxi potest occidere, & faxit Deus, quod in illo nullum non peccetur mortaliter, nam Doctores communitè asserunt in tali casu feminam non posse reddere debitum, & ita docet Villalobos in sum. tom. 1. tract. 13. diff. 1. §. 1. Coninch de Sacram. disp. 34. dub. 10. n. 96. Gutierrez de matrim. cap. 50. n. 4. Bonacina de matrim. quest. 4. punct. 4. num. 17. Barbosa in collectan. tom. 2. lib. 5. tit. 39. cap. 4. n. 3. Petrus Ochaguita de Sacram. tract. 2. de matrim. quest. 11. conel. 1. n. 2. Ioseph de la Cruz in director. conscient. part. 2. de matrim. quest. 3. dub. 1. conel. 2. & alij, quos citat & sequitur Sanchez de matrim. tom. 1. lib. 2. disp. 39. n. 6. vnde postea ipse num. 8. sic asserit. Ex his inferitur tanquam certissimum tenendum esse, coniugem nullitatis matrimonij conscientiam ob impedimentum dirimens, siue diuino, siue humano iure, in nullo euentu posse reddere debitum viro ignoranti, licet vitæ periculum ipsa subeat. Ita ille, & ratio est clara, quia si contrarium diceretur, sequeretur fornicationem aliquando esse licitam, videlicet propter famæ, vel vitæ periculum; sed hoc dicere est erroneum, cum fornicatio sit intrinsecè mala; ergo in tali casu etiam cum vitæ periculo non est reddendum debitum, quia qui in tali casu reddidit debitum, cerè scit matrimonium esse nullum; ergo cerè scit fornicari; ergo si liceret in tali casu reddere debitum, liceret subinde fornicari, & ita hæc sententia determinatur in cap. inquisitum, de sentent. excommunicat.

2. Addunt tamen aliqui, teste Villalobos *vbi supra* num. 4. Que si la muger sabe el impedimento, y no puede ausentarse que puede cohabitar con animo de negar el debito, y resistir quanto pudiere, y si no confiente, ni coopera con su cuerpo, si no sola padege y permite que el marido trate con ella siendo forçada y callando, que esta segura en conciencia.

sciencia. Favoreçelo Henriquez *lib. 12. cap. 6. n. 8. Soto lib. 5. de iust. quest. 1. art. 5. ad 3. Nauarr. cap. 16. n. 1. & 13.* en quanto dizen, que la muger non pecca, si quando ay miedo de muerte, no resiste con el cuctopo, con tal que no se disponga al acto, ni cooepere. Mas dexando à parte lo que ay en este caso, en el caso presente non se ha de tener esta sentençia, la raz on es, porque cohabitando con el marido es iusta à acomodarle al peccado, y esta en probabilissimo peligro de consentir.] Itaille, & Sanchez *vbi supra n. 16. cum Corduba in quest. lib. 1. quest. 11. ad fin. §. penult.*

3. His tamen non obstantibus non desunt Doctores asserentes in nostro casu ad evitandum periculum vitæ posse foraminam licite permittere vt vir vtatur suo corpore reddendo ei debitum, & ita docet Magister sententiarum, Hugo de Sancto Victore, Hostiensis, Perez, & alij penes Sanchez *num. 2.* quibus ex neotericis ego addo in aliquo casu nostrum Mofesum *in summ. tom. 1. tract. 4. cap. 14. num. 90.* vbi sic ait, Doctores dicunt, vt nec etiam ad evitandam mortem excusetur coniux, sciens impedimentum, non reddere debitum; quod mihi non probatur, quoties hoc impedimentum iam euenisset ex peccato, & sic detegeretur infamia coniugis. Vt si mulier antequam consummaret matrimonium cum viro, rem habuisset cum fratre, vel alio consanguineo viri in quarto gradu, vel cum patre, vel filio viri, quo casu matrimonium sequens esset nullum ob præcedens impedimentum dirimens, tunc puto, si non posset Religionem ingredi, nec adesse iusta causa petendi diuortium, puto, inquam, quod teneatur reddere debitum, & non detegere turpitudinem suam, qua occidenda sit per vitum, & occultè petere debet dispensationem circa illud impedimentum. Sed vrgent contrarij, quia fornicatio nunquam licita est; verum licet prædicta opinio sit securior, & practicanda, nihilominus opinio contraria probabiliter habet in casu proposito, quod licet non possit petere debitum, tum tamen alter est in bona fide, vtitur iure suo petendo debitum, & sic potest alter sciens impedimentum dirimens permittere illi, vt suo corpore vtatur reddendo ei debitum ad vitandum publicum scandalum ac mortem, & intentio obtinendi dispensationem potest illum excusare à committendo nouo peccato, nam illa erit fornicatio materialis, & magis teneatur non facere alteri apertam iniuriam, quam vitare periculum fornicationis materialis, secus si verque id sciat, quia ex nulla parte excusari possit. Ita Mofesius, & alij *vbi supra*, quorum sententia mihi non placet, & Sanchez illam erroneam & falsam vocat.

4. Notandum est tamen hic obiter in casu supradicto, si ad Pontificem non patet accessus ex inopia, vel alia iusta causa impediende, potest Episcopus in dictis impedimentis dispensare. Ita Ochagauia *de Sacram. tract. 2. de matrim. quest. 11. concl. 3. num. 5.* & alij *vbi supra*.

RESOL. CLXXVII.

An impetrata dispensatione matrimonij nullius, coniux impedimenti conscientis teneatur aperire alteri matrimonium contractum fuisse irritum?

Et docetur quid in prædicto casu sit faciendum?

Et quid est agendum, quando reuoludatur matrimonium nullum, quia vni desuit consensus verus, an in tali casu sufficiat, vt renouet consensus absque eo, quod alter, qui vere, & legitime consensit, hoc sciat, & iterum de nouo consentiat? Ex part. 4. tr. 4. & Misc. Ref. 49.

§. 1. **H**æc quæstio grauissima est, & prima sententia asserit coniugem ignorantem nullitatem prioris matrimonij debere admoneri eius, vt modò denuo consentiat, & non sufficere eum post ablatum impedimentum, & cum eadem ignorantia antiqua accedere ad vxorem per copulam affectu maritali. Ita Doctores, quos citat, & sequitur Sanchez *de matr. tom. 1. lib. 2. disp. 36. num. 8.* quibus ego addo Villalobos *in summ. tom. 1. tract. 14. difficult. 32. num. 6.* Ochagauia *de Sacram. tract. 2. de matrim. quest. 10. num. 2.* Basilium Pontium *de matrim. lib. 4. cap. 25. num. 2.* Comitolum *in resp. moral. lib. 1. quest. 120.* Hurtadum *de matrim. disp. 3. diff. 10. num. 36.* Rebellium *part. 2. lib. 2. quest. 9. num. 4.* Præpositum *in 3. part. D. Thome quest. 4. de matrim. dub. 18. num. 150.* Lessium *de iust. lib. 2. cap. 17. dub. 11. num. 76.* Et ratio est clara, quia nihil est magis contrarium consensui, quàm error, *lib. si per errorem, ff. de iurisd. omn. ind.* sed iste talis ex errore, quo putat foraminam esse suam vxorem, in illam consentit, & ad eam per copulam accedit; ergo verè non consentit. Deinde coniux ignarus impedimenti præcedentis, & modò per dispensationem ablati, tantàm intendit cum copula, vel aliis verbis ex errore dictis approbare prius matrimonium, & non aliud de nouo efficere, imò forsan si sciret fieri nouum matrimonium, illud facere recusaret, ergo, &c.

2. Non desunt tamen contrariam tenentes, & ideo illam docent doctissimi Thomistæ, Caietanus *in summ. verb. matrimonium, tit. contractus matrimonij potest reddi ex 7. capitibus vitiosus.* Sotus *in 4. dist. 28. qu. 1. art. 2. conclus. 3. cas. 1.* Paludan. *in 4. dist. 46. qu. 1. art. 2. concl. 2. n. 14.* Bartholomæus Ledesma *de matrim. dub. 17.* Lopez *in instr. part. 2. cap. 39.* Petrus Ledesma *de matrim. quest. 45. art. 7. dub. vlt. §. sed dubium est, quodnam remedium.* & alij multi, & ita hanc sententiam plures Theologos Salmanticenses & Complutenses consultos etiam docuisse testatur Henriquez *in summ. lib. 11. cap. 3. n. 6. in glossa lit. T.* asserentes coniugem impedimenti conscientium obtentâ dispensatione, vel impedimento cessante, non oportere alteri aperire prius matrimonium fuisse irritum, sed satis esse si caudè curet vtriusque consensus renouari, vt dissimulanter petendo ab altero, vt pro sua consolatione ipsum habeat in coniugem.

3. Quid ego sentiam dicam breuiter. Prima opinio tanquam probabilior est sequenda, sed quando timetur scandalum, aut graue damnum, & coniux neque ex aliquibus verbis generalibus potest à marito consensum extorquere, tunc sufficit copula procedens ex affectu maritali, & in hoc casu puro sine vilo scrupulo sequi posse secundam opinionem, vt etiam docent Doctores primæ sententiæ, Ochagauia & Sanchez; vnde Villalobos *vbi supra, num. 8.* sic ait. [Ha se mucho de notar, que se viuiese temor de grande escandalo, ò grave peligro, se puede seguir la sentençia que dize, que no es necessario aduertir à la parte ignorante de la nulidad del matrimonio, si no que basta consentir de nucuò el que sabia el impedimento, y Henriquez *lib. 11. cap. 3. num. 6.* dize que es lo mismo, aunque se crea que la persona ignorante auisada de la nulidad no contraheria, que basta, que no tenga entonces acto contrario, y assi que aquella preparacion habitual del animo de no consentir no obsta.] Itaille, quod vltimum etiam docuerat præter Henriquez, Petrus de Ledesma *de matrim. quest. 45. art. 3. dub. vlt.*

4. Notandum est tamen hic obiter, quod Sanchez *lib. 2. disp. 32. num. 9.* Coninch *disp. 2. 4. dub. 10. num. 90.* & alij asserunt, supradictam doctrinam non esse applicandam quando reuoludatur matrimonium nullum,

Ad elucidandam doctrinam huius Ref. lege supra Ref. 145. & vide etiam Ref. annot. sequ.

Sup. hoc supra in Ref. 74. §. Difficultas, ad medium, verif. Verum fi.

Sup. hoc supra in Ref. 146. & 147.